

"לבניינה של תורה" – חלק שי

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

"הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבָרָאשׁוּנָה, וְיִזְעַצְעֵנוּ כְּבַתְּחִלָּה"

מבט תורני על ההשתתפות בבחירות המקומיות

כנאמר¹: "וְדַבַּרְתָּ בָּם" – ולא בדברים אחרים". אמנם, ייתכן שיגידו שלעיתים קורה ואדם חלילה מבטל מצווה. לדוגמא, יכול להיות שאדם לא קם בבוקר ולא קרא קריאת שמע וביטל מצוות עשה שאינה ניתנת להשלמה². האומנם ביטולה של מצוות תלמוד תורה שקול כביטול מצוות אחרות?

רבנו יונה ב"שערי תשובה" כותב כך³: "ויש אנשים רבים בהמון העם חושבים כי אין עיקר האבדון והפסד הנפש זולתי בעבירות שיש בהם מעשה...". ישנם הסוברים כי עבירה היא דווקא כאשר אדם עושה בידיים דבר רע, גנב או הכה למשל, שאלו הן עבירות שיש בהן מעשה. "על כן אנו חייבין להודיע תועי רוח בינה כי אמרו רבותינו זיכרונם לברכה: זיתר הקב"ה על עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים ולא ויתר על עוון ביטול תורה. ואמרו: 'כשם ששכר תלמוד תורה גדול מכל המצות כך עונש המבטלה גדול מכל העבירות'. ואמרו⁴: 'פִּי דְבַר ה' בָּזָה וְאֵת מִצְוֹתוֹ הִפְרִי⁵ נאמר על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק". אלו דברים מפחידים מאוד שצריך לשים לב אליהם. הרי ישנה תחושה מסוימת הרווחת בשטף החיים העמוסים שאין חשיבות אם אדם לומד או לא הלוא הוא לא עשה שום דבר

ביממה האחרונה שאלוני מספר בחורים מהישיבה האם עליהם לנסוע לעיר בה הם מתגוררים על מנת לבחור בבחירות המקומיות? הרי לכאורה יש בכך ביטול תורה? ועוד, הרי לכאורה אין זה משנה אם אצביע ואם לא?

מאוד שמחתי על עצם העניין שבאו לשאול. דבר ראשון, שמחתי על כך שהציבור מבין, לפחות אלה ששאלו, שלימוד תורה הוא דבר גדול מאוד, שאין מבטלים אותו סתם כך, אלא יש צורך לשאול על זאת. הרי לא על כל דבר מותר לצאת מבית המדרש. עוד חשבתי על הצד השני של השאלה, של חשבון התועלת שבדבר, שאף זהו דבר גדול. כאשר שואלים שאלת רב הרי שמשמעות הדבר היא שמבינים שלתורה ישנה אמירה כלפי כל דבר ודבר. זהו דבר גדול

מאוד. יותר גדול מכך הוא כאשר אדם קובע זאת לעצמו כהנהגה של "עשה לך רב", הוא קובע לעצמו דמות של תלמיד חכם אותו הוא שואל אותו בדבר הלכה, בדבר מעשה, וגם בשאלות של הסתכלות ומבט רוחני. ישנם אף כאלה ששאלו עבור מי יש להצביע? חשבתי שאולי כדאי לעסוק היום בשאלה זו לעומק.

"וְכָל חַפְצִים לֹא יִשּׁוּוּ בָהּ"

ערך לימוד התורה הינו הערך העליון ביותר שקיים, זהו הדבר הגדול ביותר שקיים לנו. ביטול תורה הוא ביטול של מצוות עשה,

¹ יומא, דף יט, עמוד א
² עיין ברכות, דף כו, עמוד א
³ שער ג, אות יד
⁴ סנהדרין, דף צט, עמוד א
⁵ במדבר, פרק טו, פסוק לא

מאוד. עצם העובדה שיהודים יכולים לבחור את השלטון שעליהם זהו דבר גדול מאוד. למשל, בירושלים זוכים לראות כעין ימות משיח, כעין גאולה, שיהודים יכולים לבחור אדם יהודי שיהיה בשלטון. לא רק זאת, אלא רוב המועמדים מצהירים על עצמם שהם שומרי מצוות ונאמנים לתלמידי חכמים. צריכים להתבונן על דבר זה שעם ישראל זכה לו בדורנו ושירושלים זכתה לו. זהו דבר נפלא מאוד. לפני מספר עשרות שנים המצב לא היה כך.

עניתי לאותם תלמידים, שהדבר תלוי עבור איזה מועמד ברצונו להצביע. אם ברצונך להצביע עבור מועמד או מפלגה שיחזקו את הקדושה, את התורה, את המצוות ואת הצביון היהודי התורני והדתי, בעיר בה אתה בוחר – ודאי שזו מצווה ועליך לנסוע ולהצביע. שאלו אותי: ומה יהא על לימוד התורה? על כך כבר ענינו קודם – סע, הַצְבֵּעַ וחזור. אם זכית ויש לך הורים בעיר זו הרי שמוטלת עליך מצוות כיבוד הורים. הרי אינך בדרגתו של רבי עקיבא שלא נכנס לביתו אחר שתים עשרה שנים, היה כנה עם עצמך. לכן, היכנס לזמן קצר וכבד את הוריך ואחר כך חזור ללמוד. שאל אותי מישהו שברור לו שאם ייסע הוא לא ישוב מיד אלא יישאר עוד. השבתי לו שעליו להתמודד עם עצמו, לעבוד על עצמו. מחד גיסא, הרי עליו לקיים מצווה, ומאידך גיסא, אין לאדם יכולת לקבוע "כך אהיה וזהו" הרי יש לו בחירה חופשית המחייבת אותו להתמודד.

"בשבילי נברא העולם"

ביחס לשאלה השנייה: מה אני חשוב? התשובה היא: יש לנו נטייה ישראלית לענווה, ענווה מסוכנת. הרי כבר לימדונו חז"ל: "וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא"¹². צריך לדעת שעולם ומלואו תלוי

שלילי. אם מדובר בלמדן הוא אף ייתלה זאת בכך שבסך הכל זהו רק ביטול מצוות עשה. הוא יטען שלא עשה מעשה שיש בו רוע, הוא לא פעל פעולה כלשהי.

עם זאת, מבואר בגמרא במועד קטן⁶, שמבטלים תלמוד תורה לצורך מצווה. הגמרא דנה ומחלקת חילוק חשוב מאוד: עבור מצווה שיכולה להיעשות בידי אחרים אין מבטלים תורה, משום שהתורה היא הדבר הגדול ביותר שיש, ועליה נאמר⁷: "יִקְרָה הָיָא מְפַנְיָנִים וְכָל חִפְצֵיךָ לֹא יִשְׁוּ בָּהּ". אבל, אומרת הגמרא, עבור מצווה שאיננה יכולה להיעשות בידי אחרים – אומר רש"י במקום: "בין גדולה בין קטנה" – בטל לימוד תורה ועסוק במצווה. כך נפסק הלכה למעשה ב"יורה דעה" בהלכות תלמוד תורה⁸, וכן ב"שולחן ערוך הרב"⁹, שהוא ה'מרא דשמעתא' בענייני תלמוד תורה. מסביר הר"ן את הסיבה לכך: "דהמעשה עיקר ולא המדרש", שזוהי סוגיה גדולה כידוע¹⁰. מבאר זאת ב"שולחן ערוך הרב" כך¹¹: אם אדם יפסיק לזמן קצר את לימודו כדי לקיים מצווה שאינה יכולה להיעשות בידי אחרים "לא תבטל מצות עשה של תורה לגמרי, שהרי יכול ללמוד אחר כך", כשיסיים לקיים את המצווה ישוב ללימודו. "לפיכך תלמוד תורה נדחה מפני כל המצוות אפילו הן מדברי סופרים כשאי אפשר לעשותן על ידי אחרים", הרי פוסקים מהלימוד והולכים להדליק נרות חנוכה, על אף שחיובם הוא רק מדברי סופרים.

"בְּעֵד עַמְנוּ וּבְעֵד עָרֵי אֱלֹהֵינוּ"

ברור שלהצביע בבחירות זוהי דוגמא טובה לדבר שלא יכול להיעשות בידי אחרים, אלא שיש לדון אם אכן יש כך קיום מצווה. התשובה ברורה אנו חושבים שלהצביע זו זכות גדולה

⁶ דף ט

⁷ משלי, פרק ג, פסוק טו

⁸ סימן רמו, סעיף יח

⁹ הלכות תלמוד תורה, פרק ד, סעיף ג

¹⁰ עיין קידושין, דף מ, עמוד א: "נשאלה שאילה זו בפניהם:

תלמוד גדול או מעשה גדול?", עיי"ש.

¹¹ אורח חיים, סימן תמד, סעיף יח

¹² סנהדרין, פרק ד, משנה ה. עיין שם עוד בהמשך המשנה: "לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם",

אדם לא יתקן בעולם את המוטל עליו אין אדם אחר שיכול לעשות זאת. כל אדם קיבל את הנשמה שלו ואת התפקיד המיוחד לו בעולם, בהתאם לנשמתו ולשליחותו בעולם, ואין אחר שיוכל למלא את שליחותו בעולם. ”וכשאני לעצמי מה אני?” – על אדם להשתמש בסגולותיו המיוחדות לצורך הכלל, ובלא זה אין ערך למה שהתייחד בו.

לכן, עלינו לחדול מענוותנו הפסולה. אנחנו חשובים מאוד בפני עצמנו, וחשובים מאוד לחברה, וחשובים מאוד לישיבה, וחשובים מאוד בעיני ה'. מתוך ראייה זו נבחר את כל בחירותינו בחיים ואת כל החלטותינו בכל התחומים.

”דברים העומדים ברזומו של עולם” בהקשר לכך ברצוני להוסיף על הדברים שדיברנו בשבוע שעבר אודות מעלת התפילה בישיבה ועל האחריות של כל אחד ואחד מאיתנו על התפילה בישיבה. מתוך כך דיברנו על החשיבות הגדולה שנתאמץ ונקום להתפלל בישיבה.

לאחר השיחה הובאה לפני אגרת נפלאה מאוד של הרב שך זצ”ל, שהיה ראש ישיבת פוניבו' וגדול ראשי הישיבות בדור. בעולם הליטאי כאשר אמרו סתם ”ראש הישיבה” הייתה הכוונה אליו. כך הוא כתב לחברי כולל מסוים¹⁶: ”הנה אבוא בזה להאיר לכם על עניין נכבד אשר חז”ל¹⁷ דרשו על הפסוק¹⁸: ‘פָּרַם זָלוֹת לְבָנֵי אָדָם’ – זו תפילה שבני אדם מזלזלים בה. הנה נער הייתי וגם ברוך ה' זקנתי” – הרב שך חי כמאה שנה – ”וכל ימי גדלתי בישיבות וראיתי איך שרבותי הקפידו על ענייני תפילה, ובפרט על אלו הנמצאים במסגרת הישיבה שיהיה תפילתם דווקא בציבור הישיבה. והתפילה היא מהיסודות של קיום הישיבה,

במעשינו. הדבר נכון מצד עצם קיום המצוות ולימוד התורה שלנו, כמבואר ב”נפש החיים”¹³ ובספרים נוספים. אך בעיקר וקודם כל בהבנה הפשוטה – לדעת את אחריותנו בכל תחומי החיים שאנו מצויים בהם. אל לנו לזלזל בעצמנו ובמחויבותנו לערכים שאנו מאמינים בהם, אל לנו לזלזל במחויבותנו לכלל. יש לנו נטייה ישראלית, לחשוב שמעשינו אינם משנים כל כך.

”וכשאני לעצמי – מה אני?”

ברצוני להסביר את דברי כי זהו יסוד מאוד חשוב. תמיד צריך אדם לשקול את מעשיו בשני מישורים: האחד – אני כשלעצמי, והמישור השני – אני ביחס לאחרים. המשנה אומרת¹⁴: ”אם אין אני לי – מי לי? וכשאני לעצמי, מה אני?”. ניתן להבין את המשנה בשתי קומות. ההבנה הפשוטה היא: אם לא אדאג לעצמי מי ידאג לי? ואם אדאג רק לעצמי, ולא לטובת אחרים, מה ערכי? אם אני חושב רק על עצמי איזה מין בן-אדם אני?

משמעות הדבר היא שאם מישהו אינו קם לתפילה במניין, ובשל כך אין מניין באותו יישוב, הרי שהוא בהתנהגותו פוגע באחרים. אלו הם דברים שקורים בחיים. כך גם אם אדם לא קם לתפילה, או אפילו לא מגיע לסדר, או לשמירה, או לתורנות מטבח, או לכל אחריות אחרת שמוטלת עליו – אם מחשבת האדם על עצמו פוגעת באחרים הרי שהדבר פסול.

ניתן להבין את המשנה בקומה נוספת. מפרש ה”שפת אמת”¹⁵: ”אם אין אני לי מי לי?” – אם

ופירש רש”י: ”כלומר: חשוב אני כעולם מלא, לא אטרד את עצמי מן העולם בעבירה אחת”.

¹³ שער א

¹⁴ אבות, פרק א, משנה יד

¹⁵ בחוקותי, שנת תר”מ, ד”ה במדרש: ”ופירש א”ז ז”ל על פי המשנה 'אם אין אני לי כו' שיש לכל איש ישראל דבר מיוחד שאין אחר יכול לתקנו רק הוא... אף על פי כן אחר תיקון הפרטים צריך להכניסו בכלל, וזה אמר: 'וכשאני לעצמי מה אני'”. עיין עוד דבריו פרשת אחרי, שנת תרל”ה, ד”ה במשנה; ליקוטי הרי”מ, בחוקותי, ד”ה אם בחוקותי (החמישי): ”דהנה כל אדם לא לתוהו נברא אלא לתקן שום דבר, וזה

פירוש אם אין אני מתקן מה שאצטרך מי יתקן בשבילי, ואפילו אתקן מה שאני צריך מה חשוב האדם בפני עצמו רק צריך להיות בכלל ישראל, וזה הפירוש 'וכשאני לעצמי מה אני'”.

¹⁶ מובא בקונטרס הבו לה' כבוד, עמוד ט

¹⁷ ברכות, דף ו, עמוד ב ורש”י ד”ה כרום

¹⁸ תהלים, פרק יב, פסוק ט

והתפילה רצוי יותר כשמתפללים במקום שלומדים, וחכמת התורה אין לה קיום אם יש ח"ו איזה זלזול במצוות התפילה. וכמובן שתפילה בצוותא בציבור של בני תורה היא לגמרי אחרת מלהתפלל במקום אחר, תפילה של ישיבה אינה דומה לתפילה של בעלי בתים. "ואם אין יראה אין תורה ואין הצלחה בלימוד. ואני כותב זאת מתוך הניסיון ממה שראו עיני במשך כל השנים, ובפרט בזמנינו שכל כך צריך כל אחד ואחד חיזוק, מי שגורם שעל ידו יתבטל תפילה בציבור של בני תורה אחריות גדולה מוטלת עליו". גם אם הוא אינו בא למניין של הישיבה ובשל כך ישנה הרגשה שבית המדרש אינו מלא הוא פוגע בישיבה, הוא פוגע בדבר הגדול הזה. "ולזה אני פונה אליכם שכולכם כאחד יתאגדו ויתחזקו לעלייה בתורה וביראה לחזק התפלה בציבור בהכולל, ועל ידי זה יהיה קידוש שם שמיים". דברים נפלאים שעלינו ללמוד אותם ולעבוד ולהתקדם. הרי לא תמיד מה שהיה אתמול מחויב ביחס למחר, כי תמיד צריך להיות בעלייה ובהתקדמות.

